

С.В. РОМАНЕНКО

Вінницький фінансово-економічний університет

О.О. ЗЕЛЕНІНА

Житомирський державний технологічний університет

ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ ОПЕРАЦІЙ ЗА МІЖНАРОДНИМИ РОЗРАХУНКАМИ ПІДПРИЄМСТВ: ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті розглянута проблема, пов'язана з організаційно-методичними особливостями внутрішнього контролю операцій за міжнародними розрахунками. Визначені суб'єкти організації і проведення контролю, встановлені елементи методики проведення внутрішнього контролю операцій за міжнародними розрахунками та їх інформаційне забезпечення.

Ключові слова: внутрішній контроль; розрахунки; контрольні процедури; завдання контролю.

S.V. ROMANENKO

Vinnytsya Finance And Economics University, Ukraine

O.O. ZELENINA

Zhytomyr State Technological University, Zhytomyr, Ukraine

INTERNAL CONTROL OF OPERATIONS WITH INTERNATIONAL SETTLEMENTS COMPANIES: ORGANIZATIONAL AND METHODOLOGICAL ASPECTS

Background due to the fact that the operations of international payments is a relatively new object management, including monitoring, methods of internal control to be developed. This leads to inefficient management of enterprise, reduce profitability, overdue fines and appearance. Thus, the above proves the feasibility and necessity of developing organizational and methodological principles of internal control over this object.

The authors of the article considers the problem associated with organizational and methodological features of the internal control of operations for International Settlements. Designated by the organization and carrying out of control, set the technique of internal control operations for International Settlements and information provision.

Keywords: internal control, calculations, control procedures, control tasks.

Постановка проблеми. Ефективне функціонування системи контролю на підприємстві є запорукою його успішного розвитку та забезпечує раціональність і обґрунтованість використання всіх видів економічних ресурсів. Відповідно, взаємоузгоджена та чітка організація контролю для суб'єктів господарювання є обов'язковою умовою здійснення ефективної господарської діяльності. Необхідність виявлення, попередження та усунення порушень і відхилень вимагає від управлінського персоналу оптимального застосування науково обґрунтованих форм та методів внутрішнього контролю.

Внутрішній контроль як функція управління безпосередньо впливає на розробку та ефективне досягнення цілей організації через реалізацію прийнятих управлінських рішень. Ефективна система внутрішнього контролю дозволяє забезпечувати функціонування підприємства за визначеними параметрами [13, с. 13]. Оскільки операції за міжнародними розрахунками є відносно новим об'єктом управління, в тому числі контролю, методика їх внутрішнього контролю не розроблена. Це призводить до неефективного управління витратами підприємства, зменшення прибутковості, наявності простроченої заборгованості та виникнення штрафних санкцій. Таким чином, вищенаведене переконує у доцільності та необхідності розробки організаційно-методичних засад внутрішнього контролю за даним об'єктом.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Питанням контролю розрахункових операцій присвячені праці Абакумової А.В., Богданової О.П., Бутинець Т.А., Виговської Н.Г., Затоки Т.В., Мушинського В.В., Подольського В.І., Сотнікової Л.В., Усача Б.Ф. Разом з тим, рівень розробки питань внутрішнього контролю операцій за міжнародними розрахунками є досить недостатнім та вимагає подальшого поглибленого дослідження.

Метою дослідження є визначення особливостей організації та проведення внутрішнього контролю операцій за міжнародними розрахунками підприємства та його удосконалення.

Викладення основного матеріалу дослідження. Згідно з МСА 315 [8], внутрішній контроль є процесом, який формують і в який залучають осіб, наділених керуючими повноваженнями, керівництво та інший персонал, щоб забезпечити упевненість з точки зору забезпечення надійності бухгалтерської (фінансовою) звітності і результативності операцій і відповідності їх вживаним законам і нормам. Іншими словами, внутрішній контроль створюється і застосовується для запобігання виявленим бізнес-ризикам, які загрожують досягненню будь-якої з цих цілей.

Згідно з МСА 315 система внутрішнього контролю містить наступні елементи: інформаційні системи, пов'язані з цілями бухгалтерської (фінансовою) звітності; контрольне середовище; контрольні дії; оцінка ризику; засоби контролю.

Аналіз внутрішнього контролю необхідно здійснювати в розрізі п'яти вказаних компонентів. В той же час оцінка системи внутрішнього контролю повинна поєднувати оцінку якості процедур контролю і

ефективності їх застосування.

Враховуючи вищенаведене, побудовано систему внутрішнього контролю операцій за міжнародними розрахунками (табл. 1).

Таблиця 1

Система внутрішнього контролю операцій за міжнародними розрахунками

№ з/п	Елементи системи внутрішнього контролю	Характеристика елементів
1	Інформаційне забезпечення	Джерелами інформації для внутрішнього контролю операцій за міжнародними розрахунками є: 1) закони України та інші нормативно-правові акти; 2) накази керівництва, кошториси, плани; 3) угоди, інформація від інших відділів та зовнішніх контролюючих органів, а також результати попередніх перевірок; 4) первинні документи; 5) облікові реєстри; 6) фінансова звітність
2	Контрольне середовище	Середовище контролю визначають: статус відділу внутрішнього контролю (його місце в організаційній структурі підприємства); види та масштаб діяльності підприємства; регламентація взаємовідносин між окремими підрозділами підприємства та його працівниками; визначення та документальне закріплення повноважень та відповідальності працівників підприємства; методи доведення встановлених на підприємстві правил (регламентів) до співробітників; вивчення керівниками відповідного рівня виявлених в результаті контролю відхилень, своєчасність прийняття ними рішень по даних відхиленнях; налагодженість системи комунікацій та системи інформаційного забезпечення управління; налагодженість системи підготовки внутрішньої звітності для управлінців; адекватність системи документації за операціями її розмірам та структурі; зовнішні фактори – рівень розвитку економіки, економічна та політична стабільність ринку, законодавча база, податкова політика держави [12, с. 143]
3	Процедури контролю	а) вибіркова перевірка облікової реєстрів на предмет повноти відображення у них даних за операціями за міжнародними розрахунками; б) хронологічна перевірка своєчасності відображення операцій в обліку; в) нормативно-правова перевірка документів щодо законності та санкціонованості здійснення таких операцій; г) процедури контролю за збереженням строкових контрактів та забезпечення захисту облікових даних за операціями за міжнародними розрахунками – встановлення засобів охорони, сигналізації, сейфів та функціонування засобів захисту інформації
4	Технологія контролю	Технологія контролю за пов'язана із застосуванням аналітичних процедур. Чим більше застосовується аналітичних процедур під час контролю, тим повніше технологія та надійніше будуть його результати.
5	Оцінка ризиків	Для проведення внутрішнього контролю операцій за міжнародними розрахунками потрібно постійно проводити ідентифікацію й оцінку ризиків. Керівництво повинно розробити стратегію реагування та заходи управління ними

Побудова системи внутрішнього контролю операцій за міжнародними розрахунками залежить від багатьох факторів, зокрема, рівня ризиків, пов'язаних з відповідними операціями, обсягами таких операцій тощо. Крім того, елементи системи внутрішнього контролю можуть різнитися залежно від виду таких операцій.

На сьогодні в Україні питання організації внутрішнього контролю державою не врегульовані, а тому її побудова відноситься до сфери діяльності власника підприємства і керівництва. Також не розроблена і методика внутрішнього контролю за операціями з міжнародними розрахунками. Це пояснюється відносною новизною форм міжнародних розрахунків як об'єкту обліку та аналізу.

Предметом внутрішнього контролю операцій за міжнародними розрахунками виступають господарські операції з розрахунків з міжнародними партнерами з використанням сучасних форм міжнародних розрахунків, та погашення заборгованості за наведеними операціями. Об'єктом внутрішнього контролю є суми розрахунків за операціями між іноземними партнерами та витрати при використанні обраної форми розрахунків.

Суб'єктами ведення внутрішнього контролю операцій з міжнародних розрахунків виступають: управлінський персонал, покликаним якого є забезпечення ведення попереднього, поточного та наступного внутрішнього контролю операцій за міжнародними розрахунками; бухгалтерська служба, на чолі з головним бухгалтером підприємства, перевірка своєчасності, достовірності та повноти відображення в бухгалтерському обліку та звітності операцій, пов'язаних з міжнародними розрахунками; інвентаризаційні комісії, внутрішні аудиторські служби. Ефективність проведення контролю на підприємствах, насамперед,

залежить від того, наскільки досконало розроблено його методику здійснення. Відповідно особливу увагу при проведенні перевірок слід приділяти безпосередньо методиці контролю операцій за міжнародними розрахунками, метою якого є надання повної та правдивої інформації про заборгованість контрагентів і заборгованість перед контрагентами. Дана процедура – одна з найважливіших у контролі розрахунків з контрагентами, так як подібні операції надають можливість для шахрайства, розтрат і викривлень у фінансовій звітності.

Оскільки міжнародні розрахунки є відносно новим об'єктом управління, в тому числі контролю, методика його внутрішнього контролю не розроблена.

Внутрішній контроль операцій за міжнародними розрахунками повинен бути направлений на вирішення різних завдань, пов'язаних із здійсненням таких операцій, у тому числі управління дебіторською та кредиторською заборгованістю, а саме:

- контроль за своєчасною оплатою договорів;
- контроль за своєчасною оплатою товарів;
- робота з дебіторами при затримках платежів;
- облік поточного стану заборгованості;
- перевірка платіжної дисципліни та ділової репутації діючих та потенційних покупців та клієнтів;
- щоденний моніторинг стану заборгованості;
- управління заборгованістю;

За часом проведення контроль поділяють на попередній, поточний і наступний. Більш детально завдання внутрішнього контролю операцій за міжнародними розрахунками в розрізі його видів за часом проведення наведено на рис. 1.

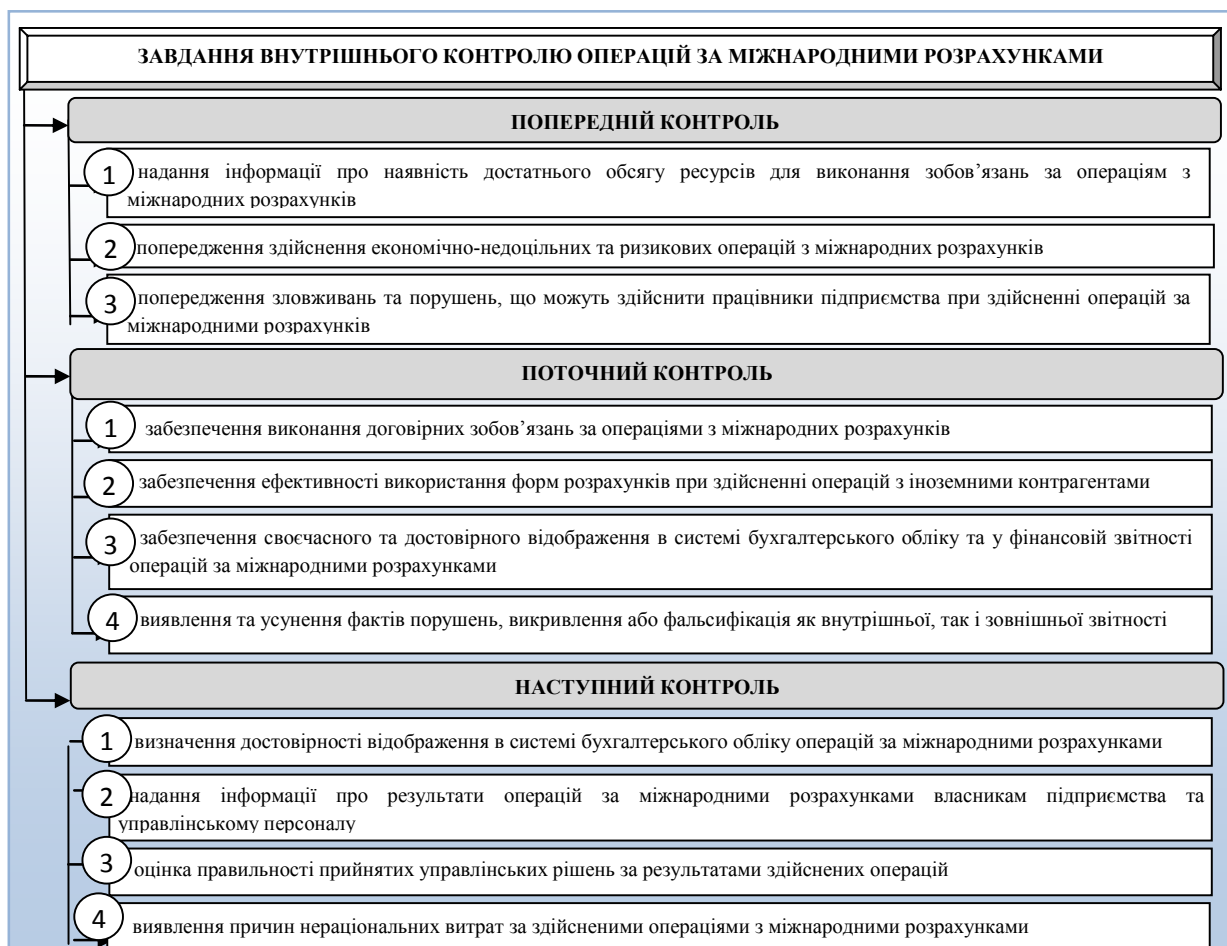

Рис. 1. Завдання внутрішнього контролю операцій за міжнародними розрахунками

Попередній контроль – це контроль, який проводиться безпосередньо перед здійсненням операцій за міжнародними розрахунками. Першим та найголовнішим його завданням є попередження здійснення економічно-недоцільних та ризикованих операцій. Тобто потрібно перевірити, чи відповідатимуть здійснювані операції прийнятій на підприємстві моделі управління.

Для правильної організації поточного контролю слід розподілити обов'язки контролюючих органів. Дану процедуру можна виконати декількома способами: видати окрему інструкцію з контролю операцій за міжнародними розрахунками, вписати обов'язки суб'єктів контролю в одну загальну інструкцію з внутрішнього контролю по підприємству; закріпити обов'язки контролю операцій за міжнародними

розрахунками операцій в посадових інструкціях відповідних суб'єктів.

Дослідивши підходи науковців, визначено, що автори, зазвичай виділяють чотири стадії контролю:

- Підготовча, технологічна, результативна, інспекційна [2, с. 357];
- Організаційна, методична, результативна, інспекційна [7, с. 163];
- Організаційно-підготовча, технологічна, результативна, інспекційна [3, с. 40].

Пропонуємо процес внутрішнього контролю операцій за міжнародними розрахунками розглядати як сукупність наступних чотирьох стадій: організаційної, методичної, результативної та інспекційної (табл. 2).

Таблиця 2

Методика наступного внутрішнього контролю операцій за міжнародними розрахунками

№ з/п	Стадії	Етапи
1	Організаційна	Вибір об'єктів контролю
		Підготовка наказу щодо проведення внутрішнього контролю операцій за операціями з міжнародними розрахунками
		Формування групи, яка буде проводити контроль операцій за міжнародними розрахунками
		Складання та уточнення програми контролю операцій за міжнародними розрахунками
		Інструктаж членів групи, які проводитимуть контроль за операціями з міжнародними розрахунками
2	Підготовча	Перевірка наявності договорів про повну матеріальну відповідальність з особами, які відповідальні за збереження строкових контрактів
3	Методична	Документальний контроль: – перевірка законності оформлення строкових договорів (нормативно-правова перевірка); – перевірка правильності оформлення строкових договорів; – перевірка правильності відображення операцій за міжнародними розрахунками: а) на рахунках бухгалтерського обліку; б) в облікових регістрах; в) в фінансовій звітності
		Фактичний контроль: – інвентаризація строкових контрактів; – інвентаризація активів та зобов'язань за розрахунками
4	Результативна (заключна)	Групування, узагальнення та аналіз отриманих результатів контролю операцій за міжнародними розрахунками
		Оформлення результатів контролю
		Розробка заходів щодо усунення виявлених в ході перевірки порушень
5	Інспекційна	Контроль за виконанням рішень, прийнятих за результатами перевірки операцій за міжнародними розрахунками

У даній таблиці представлена методика наступного внутрішнього контролю операцій за міжнародними розрахунками. Слід зазначити, що представлена методика не є чимось оригінальним, вона розроблялась у працях багатьох науковців і є загальновідомою. Однак нами адаптовано її з урахуванням особливостей операцій за міжнародними розрахунками.

Отже, на організаційній стадії здійснення внутрішнього контролю визначаються об'єкт (и), суб'єкт (и) контролю, розробляється та затверджується план або програма контролю, в якій зазначаються питання, що потребують з'ясування в ході контролю операцій за міжнародними розрахунками суб'єкта господарювання, визначаються джерела інформації та методичні прийоми, які будуть застосовані при здійсненні контролю.

Крім того, належна реалізація етапів організаційної стадії внутрішнього контролю операцій за міжнародними розрахунками операцій, може бути досягнута також за рахунок:

- 1) розробки чітких внутрішніх інструкцій щодо організації внутрішнього контролю операцій за міжнародними розрахунками, а також повноваження суб'єктів контролю;
- 2) обізнаності всіх працівників, що безпосередньо пов'язані з операціями за міжнародними розрахунками, із всіма необхідними інструкціями;
- 3) інформування працівників про виявлені відхилення та порушень та покарання винних осіб.

Після цього слід переходити до методичної стадії наступного внутрішнього контролю операцій, яка включає в себе фактичний, документальний, бухгалтерський (обліковий) контроль [6].

Щодо прийомів документального контролю, то, на наш погляд, в умовах сучасних економічних реалій в значному обсязі зростає потреба різних користувачів інформації в отриманні достовірних даних про стан операцій за міжнародними розрахунками у формі акредитиву, інкасо та інших сучасних форм, якістю

яких безумовно може бути забезпечена тільки за допомогою організації ефективного документального контролю.

Завдання внутрішнього документального контролю потребує забезпеченості інформаційними даними. Сукупність завдань та інформаційного забезпечення документарного внутрішнього контролю операцій за міжнародними розрахунками можна згрупувати у таблицю 3.

Таблиця 3

Завдання та інформаційне забезпечення внутрішнього контролю операцій за міжнародними розрахунками

Завдання документального контролю	Інформаційна база документального контролю
<ul style="list-style-type: none"> - виявити факти невідповідності форми і змісту договорів нормам, що містяться в чинному законодавстві; - встановити, чи відповідає метод відображення в бухгалтерському обліку форм міжнародних розрахунків; - визначити повноту і своєчасність відображення в обліку операцій за міжнародними розрахунками 	Нормативно-правові документи цивільного та господарського законодавства, нормативне забезпечення бухгалтерського обліку в Україні, договори купівлі-продажу, положення про облікову політику, реєстри обліку, платіжні доручення, виписки банку, фінансова звітність, страхові поліси
<ul style="list-style-type: none"> - встановити причини і винних осіб у виникненні простроченої заборгованості та суми заподіяної шкоди підприємству 	Договори, відомості аналітичного обліку, виписки банків за розрахунковими рахунками, платіжні доручення, фінансова звітність
<ul style="list-style-type: none"> - оцінити правильність узагальнення інформації про стан і рух грошових коштів за міжнародними розрахунками у звітності підприємства 	Нормативно-правові акти цивільного та господарського законодавства, нормативне забезпечення бухгалтерського обліку в Україні, договори, облікові реєстри, платіжні доручення, фінансова звітність підприємства
<ul style="list-style-type: none"> - встановити економічну доцільність використання тієї чи іншої форми міжнародних розрахунків 	Розрахунки економічного обґрунтування необхідності використання форм міжнародних розрахунків, договори, виписки банків, платіжні доручення, розпорядження на оплату заборгованості, облікові реєстри та звітність підприємства
<ul style="list-style-type: none"> - виявити випадки порушень при здійсненні розрахунків 	Договори, фінансова звітність, реєстри обліку

Першим етапом контролю є контроль за дотриманням вимог чинного законодавства при укладанні договорів на здійснення міжнародних розрахунків та використанні їх форм, а також відповідності їх оформлення встановленим вимогам.

Контроль повинен розпочинатися з перевірки дотримання вимог облікової політики підприємства, оскільки наказ про облікову політику – основний внутрішній документ, що регламентує засади ведення бухгалтерського обліку на підприємстві. В наказі про облікову політику щодо операцій за міжнародними розрахунками повинні бути визначені облікові реєстри та робочий план рахунків в частині тих рахунків, які застосовує підприємство для обліку елементів міжнародних розрахунків. При перевірці організації бухгалтерського обліку операцій за міжнародними розрахунками слід звернути увагу на посадову інструкцію особи, яка займається обліком таких операцій та на графік документообігу усіх документів, що стосуються операцій за міжнародними розрахунками. Дана процедура дозволить виявити прогалини в організації бухгалтерського обліку операцій за міжнародними розрахунками та підвищити оперативність відображення результатів операцій у звітності.

Прийоми документального контролю ґрунтуються на перевірці документів про процеси господарської діяльності і їх результати, а також про відповідність об'єкта контролю його регламентованому значенню. До прийомів документального контролю відносять формальну перевірку, нормативно-правову, арифметичну перевірку, взаємний контроль, зустрічну перевірку, контроль дотримання бюджетних (планових, нормативних, стандартних показників, лімітів), перевірку бухгалтерських проводок, логічне та хронологічне дослідження операцій та ін.

Паралельно слід перевіряти правильність відображення господарських операцій на рахунках бухгалтерського обліку, у відповідних реєстрах і у звітності, оскільки, як відомо, вона складається на основі облікових даних та є основним джерелом інформації для інвесторів.

Крім того, контролю підлягають і податкові розрахунки за операціями за міжнародними розрахунками. Зазвичай договори на здійсненні операцій між іноземними партнерами укладаються на значні суми, контроль за сплатою податків та інших обов'язкових платежів має проводитися особливо ретельно, оскільки кожна операція може мати різні податкові наслідки.

Результативна (заключна) стадія наступного внутрішнього контролю розпочинається з систематизації, групування, узагальнення та аналізу результатів, отриманих в ході перевірки операцій за міжнародними розрахунками. На даній стадії аналізуються причини нераціональних витрат за операціям, а

також дається відповідь на поставлені перед контролем питання.

Узагальнення результатів внутрішнього контролю має бути відповідним чином оформлене та подане вищому керівництву. Форма подання результатів внутрішнього контролю визначається керівником підприємства.

Крім того, на результативній стадії внутрішнього контролю операцій за міжнародними розрахунками здійснюється:

- виявлення і групування недоліків господарської діяльності при здійсненні операцій за міжнародними розрахунками;
- складання таблиць, діаграм, графіків, відомостей тощо;
- аналіз відхилень, причин їх виникнення;
- отримання пояснень від відповідальних осіб;
- систематизоване узагальнення результатів внутрішнього контролю;
- прийняття рішення щодо усунення недоліків, застосування санкцій до винних осіб та механізму мотивації до структурних підрозділів, що були відмічені за позитивні результати господарської діяльності.

На інспекційній стадії здійснюється контроль за виконанням прийнятих рішень за результатами внутрішнього контролю.

Основним об'єктом при здійсненні внутрішнього контролю операцій за міжнародними розрахунками є заборгованість за розрахунками при використанні різних форм міжнародних розрахунків. Тому контроль за нею необхідно здійснювати на усіх стадіях проведення операцій за міжнародними операціями.

Обов'язковим є проведення інвентаризації. Головною метою інвентаризації розрахунків за зобов'язаннями є виявлення у відповідних документах залишків заборгованості та ретельна перевірка обґрунтованості сум, що обліковуються на цих рахунках.

Це пов'язано з тим, що всі основні показники діяльності, які є об'єктами контролю, зазначені в документальних формах звітності.

Такі заходи надають можливість встановити правильність розрахунків.

Сам факт вибору способу забезпечення виконання договірних зобов'язань, що фіксується в договорі, в бухгалтерському обліку до моменту виконання чи невиконання зобов'язання обліковується на позабалансових рахунках, зокрема неустойка, порука, застава, гарантія. Відповідно, для здійснення контролю стану забезпечення виконання договірних зобов'язань, варто, перш за все, провести контроль операцій на позабалансових рахунках [5].

При здійсненні контролю операцій на позабалансових рахунках можна виділити наступні завдання:

- 1) перевірка своєчасності оформлення документів про надходження та вибуття об'єктів позабалансового обліку;
- 2) перевірка повноти зберігання майна, що обліковується на позабалансових рахунках;
- 3) контроль за використанням засобів та джерел їх покриття, що не належать даному підприємству згідно з чинним законодавством;
- 4) оцінка стану синтетичного та аналітичного обліку майна та зобов'язань позабалансового обліку;
- 5) запобігання відхилень в операціях з матеріалами, прийнятими на переробку та відповідальне зберігання;
- 6) контроль законності використання бланків суворого обліку;
- 7) оцінка стану забезпечення виконання договірних зобов'язань [1, с. 574].

Окрім контролю за функціонуванням та реалізацією способів забезпечення виконання договірних зобов'язань варто також провести контрольні заходи щодо правильності ведення обліку гарантій та забезпечень підприємства. При перевірці правильності ведення обліку гарантій та забезпечень підприємства контролер повинен:

- 1) перевірити наявність договорів чи додаткових умов основного договору, які фіксують факт виникнення способу забезпечення виконання договірних зобов'язань;
- 2) перевірити наявність на підприємстві Журналів чи Відомостей, в яких фіксуються записи пов'язані з виникненням чи погашенням певного виду забезпечення;
- 3) перевірити строки виконання зобов'язань;
- 4) провести оцінку забезпечення на певну дату;
- 5) співставити величину заборгованості за договорами та заборгованості, яка обліковується на рахунках;
- 6) перевірити наявність на підприємстві Книги записів застав, її відповідність встановленим нормам;
- 7) визначити, чи перенесено заборгованість на баланс внаслідок її погашення;
- 8) перевірити відповідність механізму функціонування способів забезпечення відповідно до норм чинного законодавства;
- 9) визначити відповідність облікового відображення способів забезпечення виконання договірних зобов'язань чинному законодавству [4].

Варто зазначити, що крім проведення контрольних дій щодо виникнення і погашення договірних зобов'язань, необхідно одночасно обов'язково призначити відповідальних за підготовку і виконання

договорів та угод. Проф. О.М. Петрук вважає, що відповідальність за своєчасну і якісну підготовку необхідних матеріалів та оформлення договірних відносин, а також облік, реєстрацію, зберігання договорів рекомендується покласти на основну службу, відповідальну за підготовку і оформлення договірних відносин відповідно до покладених на неї функцій (матеріально-технічного забезпечення, збуту, маркетингу, менеджменту, технічного контролю, фінансів, комерційну) тощо [14, с. 269].

Для якісного контролю за виконанням угод за міжнародними розрахунками доцільним є використання спеціалізованої інформаційної бази в якій буде узагальнено всю наявну та доступну інформацію. Систематизувати наявні джерела інформації запропонував Мушинський В.В.

Щодо складових інформаційної бази внутрішньогосподарського контролю забезпечення виконання та зміни зобов'язань підприємства виділено два блоки: зовнішні та внутрішні джерела інформації. Зовнішні включають нормативні документи (для законодавчого обґрунтування розрахункових операцій, підтвердження їх законності або незаконності) та інші зовнішні джерела інформації (для отримання та підтвердження інформації про реальність залишків на рахунках розрахунків).

Внутрішні джерела представлені внутрішніми розпорядчими документами; господарськими договорами; обліковою інформацією (первинні документи, дані рахунків бухгалтерського обліку, облікові реєстри, фінансова та статистична звітність), за допомогою якої контролер обґрунтовує дійсність здійснення або недостовірність розрахункових операцій; іншими джерелами (акти перевірок податкових та інших контролюючих органів, результати перевірок за попередні періоди, письмові роз'яснення працівників, вантажні митні декларації, претензії, бізнес-план, фінансовий план, технічна документація з технології виробництва продукції, робіт і послуг, міжнародні та національні стандарти, технічні умови якості продукції, проектно-технічна документація та ін.).

Отже, класифікація інформаційного забезпечення внутрішньогосподарського контролю забезпечення виконання та зміни зобов'язань підприємства спрямована на всебічне інформування працівників, зайнятих у контрольному процесі, про стан і зміни у функціонування обраного об'єкта перевірки [9].

Суттєво полегшити та прискорити контроль форм розрахунків за операціями з іноземними партнерами може запровадження відповідних додаткових модулів до бухгалтерських інформаційних систем, які б дозволяли зазначати всі умови, на яких відкрито акредитив, прослідкувати в режимі реального часу за його виконанням і уникати зайвих затримок та помилок зі сторони підприємств.

Висновки. Під час проведеного аналізу наявних методик проведення контролю розрахунків за міжнародними операціями допомогою акредитивів було виявлено, що наявні способи внутрішнього і господарського контролю не охоплюють всі можливі аспекти використання акредитивів і забезпечуючи якісний контроль з однієї сторони, залишають поза увагою всі інші особливості.

Тому для покращення ефективності внутрішнього контролю операцій за міжнародними розрахунками доцільно проводити комплексний внутрішньогосподарський контроль даного виду розрахунків. Узагальнюючи особливості контролю операцій за міжнародними розрахунками з використанням різних форм розрахунків, нами було визначено ключові моменти, на які необхідно звертати основну увагу:

1. Здійснення операцій за міжнародними розрахунками потребує контролю з позиції ефективності використання різних форм розрахунків.
2. Використання форм міжнародних розрахунків як окремих угод вимагає для якісного контролю ретельного аналізу в зв'язку з виникненням нових зобов'язань і необхідністю їх подальшого виконання.
3. Окремі форми міжнародних розрахунків виступають в ролі гарантійного зобов'язання, тому доцільним є контроль його відображення на позабалансових рахунках.

Література

1. Бутинець Ф.Ф. Аудит : [підручник для студентів спеціальності "Облік і аудит" вищих навчальних закладів]. – [2-ге вид., перероб. та доп.]. – Житомир : ПП "Рута", 2002. – 672 с.
2. Виговська Н.Г. Господарський контроль в Україні: теорія, методологія, організація : монографія / Н.Г. Виговська. – Житомир : ЖДТУ, 2008. – 532 с.
3. Внутрішній контроль в процесі управління виробництвом : [навч. посібник] / Т.П. Смержанюк, Т.В. Шрам, В.С. Труш / за ред. В.С. Труша. – К. : Кондор, 2009. – 284 с.
4. Затока Т.В. Внутрішній контроль забезпечення виконання зобов'язань: організаційно-методичний аспект / Т.В. Затока // Вісник Житомирського державного технологічного університету / Економічні науки. – Житомир: ЖДТУ, 2011. – № 2 (56). – С. 95–97.
5. Затока Т.В. Внутрішній контроль забезпечення виконання зобов'язань: організаційно-методичний аспект / Т.В. Затока // Вісник Житомирського державного технологічного університету / Економічні науки. – Житомир: ЖДТУ, 2011. – № 2 (56). – С. 95–97.
6. Здреник В.С. Бухгалтерський облік і контроль операцій з похідними фінансовими інструментами: дис.... канд. екон. наук : спец. 08.06.04 "Бухгалтерський облік, аналіз та аудит" / Василь Степанович Здреник / Житомирський державний технологічний ун-т. – Житомир, 2010. – 345 с.
7. Лаговська О.А. Бухгалтерський облік розподілу доходів в умовах соціально орієнтованої

економіки: організація та методика: дис. ... кандидата екон. наук: спец. 08.00.09 "Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)" / Лаговська Олена Адамівна. – Житомир, 2007. – 190 с.

8. МСА 315 "Ідентифікація та оцінка ризиків суттєвих викривлень через розуміння суб'єкта господарювання і його середовища". [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30207830

9. Мушинський В.В. Організаційні засади внутрішньогосподарського контролю операцій із забезпечення виконання зобов'язань підприємства / В.В. Мушинський // Вісник Житомирського державного технологічного університету / Економічні науки. – Житомир : ЖДТУ, 2012. – № 1 (59). – С. 125– 130.

10. Про затвердження термінологічної бази системи внутрішнього контролю та аудиту Державного казначейства України : Наказ Міністерства фінансів України від 07.10.2008 р. № 417. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v0417506-08>

11. Опарін В.М. Фінанси (загальна теорія) : [навч. посібник] / В.М. Опарін – 2-ге вид., доп. і перероб. – К. : КНЕУ, 2002. – 240 с.

12. Орлов І.В. Облік і контроль операцій з цінними паперами: теорія, методика, практика : дис.... канд. екон. наук : 08.06.04 / Ігор Віталійович Орлов. – Житомир, 2005. – 215 с.

13. Пантелєєв В.П. Словник бухгалтера та аудитора / В.П. Пантелєєв, О.С. Сніжко. – К. : ДП "Інформ. – аналіт. агентство", 2009. – 239 с.

14. Петрук О.М. Облік і аналіз договірних відносин: проблеми теорії та практики : монографія / О.М. Петрук. – Житомир : ЖІТІ, 1999. – 332 с.

15. Про схвалення Концепції розвитку державного внутрішнього фінансового контролю : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 травня 2005 р № 158-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uapravo.net/akty/administraciya-resolution/akt3dao28m/>

References

1. Petty W. Treatise on Taxes and Fees/ [E-resource]. – Mode of access: <http://books.efaculty.kiev.ua/pdt/1>
2. Butynets FF Audit: [textbook for students of specialty "Accounting and audit" of higher education]. – [2nd ed., Revised. and add.]. – Exactly: "RUTA", 2002. – 672 с.
3. Vygovska N.G. Economic control in Ukraine: Theory, Methodology, Organization: Monograph / NG Vygovska. – Exactly: ZSTU, 2008. – 532 p.
4. Internal control in the production management [teach. Book] / T.P. Smorzhanjuk, T.V. Schram, V. Trush / Ed. VE Trush. – K.: Condor, 2009. – 284 p.
5. Zatoka TV Internal control of fulfillment: organizational and methodological aspects / T.V. Zatoka // Herald of Zhytomyr State Technological University / Economics. – Exactly: ZSTU, 2011. – № 2 (56). – S. 95-97.
6. Zatoka T.V Internal control of fulfillment: organizational and methodological aspects / T.V. Zatoka // Herald of Zhytomyr State Technological University / Economics. – Exactly: ZSTU, 2011. – № 2 (56). – S. 95-97.
7. Zdrenyk V.S Accounting and control operations with derivative financial instruments: Dis... candidate. Econ. sciences specials. 08.06.04 "Accounting, analysis and audit" / Vasily Stepanovich Zdrenyk / Zhytomyr State Technological University. – Exactly, 2010. – 345 p.
8. Lagovska O.A Accounting income distribution in a socially oriented economy: organization and methods: dis. Candidate... economical. sciences specials. 08.00.09 "Accounting, analysis and audit (by sector)" / Lagovska Olena Adamivna. – Exactly, 2007. – 190 p.
9. ISA 315, "Identification and assessment of risks of material misstatement through understanding the entity and its environment." [Electronic resource]. Access: http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30207830
10. Mushynskiy V. Organizational principles of internal control operations to ensure fulfillment of the obligations of Company / V. Mushynskyy // Herald of Zhytomyr State Technological University / Economics. – Exactly: ZSTU, 2012. – № 1 (59). – S. 125-130.
11. Order of the Ministry of Finance of Ukraine "On Approval of the terminological framework of internal control and audit of the State Treasury of Ukraine" dated 07.10.2008, № 417. [Electronic resource]. Access: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v0417506-08>
12. Oparin V.N. Finance (general theory): [teach. Book]. / V.M. Oparin – 2nd ed., Ext. and revised. – Kyiv: Kyiv National Economic University, 2002. – 240 p.
13. Orlov I.V. Accounting and control of securities transactions: theory, methodology, practice: Dis... candidate. Econ. sciences: 08.06.04 / Igor V. Orlov. – Exactly, 2005. – 215 p.
14. Panteleev V.P. Dictionary accountant and auditor / VP Panteleev, AS Snowballs. – K.: SE "Inform. – analyte. agency ", 2009. – 239 p.
15. Petruk O.M. Accounting and analysis of contractual relationships: problems of theory and practice [Text]: monograph / O.M.Petruk. – Exactly: ZHITI, 1999. – 332 p.
16. Cabinet of Ministers of Ukraine "On Approval of the Concept of Development of Public Internal Financial Control" of 24 May 2005 № 158-r [electronic resource]. – Mode of access: <http://uapravo.net/akty/administraciya-resolution/akt3dao28m/>

Рецензія/Peer review : 22.6.2013 р.

Надрукована/Printed : 13.8.2013 р.

Рецензент: д.е.н., проф., завідувач кафедри господарського і фінансового контролю Житомирського державного технологічного університету Чижевська Людмила Віталіївни